

Sygn. akt VII U 4179/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 lutego 2022 r.

**Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy
i Ubezpieczeń Społecznych**

w składzie:

Przewodniczący SSO Renata Gąsior

Protokolant sekr. sądowy Marta Jachacy

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 9 lutego 2022 r. w Warszawie

sprawy R. R.

przeciwko Dyrektorowi Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

o wysokość emerytury policyjnej

na skutek odwołania R. R.

od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 czerwca 2017 r. Nr: (...) (...) ((...))

1. zmienia zaskarżoną decyzję z dnia 6 czerwca 2017 r. Nr: (...) (...) ((...)) w ten sposób, że zobowiązuje Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. do przeliczenia emerytury R. R. poczynając od dnia 1 października 2017 roku z pominięciem art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt. 1 Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r. poz. 708 z późn. zm.) w brzmieniu nadanym w ustawie z dnia 16 grudnia 2016 roku o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z dnia 30 grudnia 2016 roku),

2. zasądza od Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na rzecz R. R. kwotę 180,00 zł (sto osiemdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

SSO Renata Gąsior

UZASADNIENIE

R. R., reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, w dniu 3 lipca 2017 r. złożyła w Sądzie Okręgowym w Warszawie odwołanie od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z 6 czerwca 2017 r. nr ewid. (...) w przedmiocie ponownego ustalenia wysokości przysługującej jej emerytury policyjnej w oparciu o znowelizowane przepisy ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji i innych służb. Odwołująca zarzuciła powyższej decyzji naruszenie przepisów Konstytucji RP poprzez naruszenie wyrażonych w niej zasad ochrony praw nabytych, sprawiedliwości społecznej, zaufania obywateli do państwa,

niedziałania prawa wstecz. Odwołująca wniosła o zmianę skarżonej decyzji poprzez ponowne ustalenie wysokości emerytury na zasadach obowiązujących przed wydaniem skarżonej decyzji oraz o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz zwrotu kosztów procesu wg norm przepisanych. Ubezpieczona zakwestionowała przy tym informację IPN, która była podstawą do wydania skarżonej decyzji, w której wskazano, że jej służba w okresach od 7 grudnia 1981 r. do 30 września 1983 r. oraz od 19 lutego 1986 r. do 30 września 1987 r. była służbą na rzecz totalitarnego państwa. W ocenie odwołującej nie sposób zakwalifikować jej pracy w powyższych okresach jako służby w instytucjach totalitarnego państwa, ponieważ przebywała wówczas na urloпах macierzyńskich i wychowawczych (odwołanie k. 3-17 a.s.).

W odpowiedzi na odwołanie z 30 stycznia 2018 r. **Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji** wniósł o jego oddalenie i o zasądzenie od odwołującej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych. Uzasadniając swoje stanowisko w sprawie organ wyjaśnił, że na mocy przepisów ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji i innych służb ustawodawca zobowiązał organ emerytalny do wszczynania z urzędu postępowania w przedmiocie ponownego ustalenia prawa do świadczenia i wysokości świadczeń stosownie do znowelizowanych przepisów. Z informacji o przebiegu służby sporządzonej przez Instytut Pamięci Narodowej wynika, że odwołująca w okresie od 5 grudnia 1975 r. do 7 lutego 1990 r. pełniła służbę na rzecz państwa totalitarnego, o której mowa w art. 13b ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym, w związku z czym organ dokonał ponownego przeliczenia świadczenia odwołującej zgodnie z zasadami obliczania wysokości emerytury określonymi w art. 15c ustawy. Powyższa informacja była przy tym wiążąca przy wydaniu decyzji. W odniesieniu do podnoszonych zarzutów organ emerytalny zaznaczył, że znowelizowane przepisy ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym korzystają z zasady domniemania zgodności z Konstytucją RP, które może być obalone jedynie wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego (odpowiedź na odwołanie k. 20-23 a.s.).

Na wniosek Sądu Okręgowego w Warszawie, postanowieniem z 30 kwietnia 2019 r. sygn. akt (...) AUo 3104/19 Sąd Apelacyjny w Warszawie (...) Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie na podstawie art. 44 k.p.c. (k. 41 a.s.).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Odwołująca R. R. (zd. K.), urodziła się (...) W 1975 r. zdała egzamin dojrzałości, a podczas nauki w liceum ubezpieczona uczyła się języka angielskiego, a w późniejszym okresie, rozwijała znajomość języka (życiorys k. 3, opinie służbowe k. 89, 103-104 akta służby odwołującej; zeznania odwołującej k. 76-77 a.s.).

Z dniem 5 grudnia 1975 r. R. R. została przyjęta do służby w Milicji Obywatelskiej na stanowisku kontrolera Wydziału (...) Biura W, jednak skierowano ją do pracy w Wydziale (...), który zajmował się segregacją poczty przychodzącej. Po ukończeniu okresu służby przygotowawczej, w 1978 r. odwołująca została mianowana funkcjonariuszem stałym i została skierowana do Szkoły (...), gdzie uczyła się w latach 1979-1980 (karta przebiegu służby k. 82-83; wniosek personalny k. 85; opinia służbowa k. 86, świadectwo ukończenia szkoły chorążych SB k. 87; zeznania odwołującej k. 76-77 a.s.).

Z dniem 15 maja 1980 r. odwołująca została przeniesiona na stanowisko referenta techniki operacyjnej w Wydziale (...) Biura W, gdzie pracowała do 1989 r. Do jej obowiązków należało dokonywanie „analitycznego opracowania operacyjnie kontrolowanych materiałów podejrzanych o ich wykorzystywanie we wrogiej lub przestępczej działalności”, czyli tłumaczenie z języka angielskiego (rzadziej z j. rosyjskiego i j. niemieckiego) na język polski dokumentów. Tłumaczenia dotyczyły głównie artykułów zagranicznych, które wybierał kierownik wydziału i zlecał ubezpieczonej ich tłumaczenie (wnioski personalne k. 93, 107 akta służby odwołującej; zeznania odwołującej k. 76-77 a.s.).

W okresach od 7 grudnia 1981 r. do 30 września 1983 r. i od 19 lutego 1986 r. do 30 września 1987 r. R. R. przebywała na urloпах macierzyńskim i wychowawczym (protokół z rozmowy k. 108 akta służby odwołującej).

Ze względu na likwidację dotychczasowego stanowiska, od 15 czerwca 1989 r. odwołująca została przeniesiona do pracy w Biurze (...) MSW. Następnie w 1990 r. znalazła pracę na Komisariacie Policji (...) Komisariatu na (...), gdzie była zatrudniona w wydziale (...) (wniosek personalny k. 108 akta służby odwołującej; zeznania odwołującej k. 76-77 a.s.).

Decyzją Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 11 lutego 1991 r. nr ewid. (...) R. R. przyznano prawo do emerytury policyjnej (decyzja Dyrektora ZER MSWiA z 11.02.1991 r. k. 1 tom I a.r.).

Decyzją z 21 października 2009 r. Dyrektor ZER MSWiA dokonał ponownego ustalenia wysokości emerytury policyjnej odwołującej R. R., określając ją od 1 stycznia 2010 r. na kwotę 675,10 zł. Wyrokiem z 9 kwietnia 2013 r. w sprawie III AUa 1980/12 Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił powyższą decyzję w ten sposób, że okresy służby R. R. od 7 grudnia 1981 r. do dnia 30 września 1983 r., od 1 lipca 1985 r. do 28 sierpnia 1985 r. oraz od 19 lutego 1986 r. do 30 września 1987 r. podlegają przeliczeniu po 2,6% podstawy wymiaru emerytury za każdy rok służby. W związku z powyższym, decyzją z 18 września 2013 r. organ rentowy wydał decyzję o ponownym ustaleniu wysokości emerytury odwołującej, określając ją od 1 października 2013 r. na kwotę 1639,18 zł (decyzje Dyrektora ZER MSWiA z 21.10.2009 r., z 18.09.2013 r., odpis wyroku z 9.04.2013 r. nienumerowany tom II a.r.).

Wysokość emerytury ubezpieczonej na dzień na dzień 1 marca 2017 r. wynosiła 1.899,18 zł (decyzja Dyrektora ZER MSWiA z 27.02.2017 r. k. 2 tom I a.r.).

Pismem z 27 kwietnia 2017 r. Instytut Pamięci Narodowej poinformował Zakład Emerytalno-Rentowy MSWiA, że na podstawie posiadanych akt osobowych R. R. w okresie od 5 grudnia 1975 r. do 7 lutego 1990 r. pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której jest mowa w art. 13b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Służby Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, przy czym w okresach od 7 grudnia 1981 r. do 1 października 1983 r. i od 19 lutego 1986 r. do 1 października 1987 r. przebywała na urlopie wychowawczym, a od 1 lipca 1985 r. do 28 sierpnia 1985 r. na urlopie bezpłatnym (informacja o przebiegu służby z 27.04.2017 r. k. 3 – tom I a.r.).

W związku z powyższym Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji 6 czerwca 2017 r. wydał decyzję nr ewid. (...), na mocy której, w oparciu o art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy, ustalił wysokość emerytury R. R. od 1 października 2017 r. w kwocie 958,77 zł (decyzja Dyrektor ZER MSWiA z 6.06.2017 r. k. 6 – tom I a.r.).

Sąd ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy, w tym w aktach organu rentowego oraz akt służbowych odwołującej z okresu służby w Milicji Obywatelskiej z lat 1975-1990. Dokumenty, na których Sąd oparł swoje ustalenia, zasługiwały w całości na uwzględnienie. Ich wiarygodności nie kwestionowała zarówno odwołująca, jak i organ emerytalny w toku postępowania sądowego. Dodatkowo podstawę ustaleń faktycznych stanowiły zeznania R. R., którym Sąd dał wiarę w całości i ocenił jako spójne i logiczne, a nadto jako korespondujące z treścią dokumentów.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie było zasadne.

W niniejszej sprawie ubezpieczona kwestionowała możliwość uznania, by służba, jaką pełniła w okresie od 5 grudnia 1975 r. do 7 lutego 1990 r., była wykonywana na rzecz państwa totalitarnego. Podniosła przy tym szereg zarzutów sprzeczności zastosowanych przepisów art. 13 b i 15c ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej,

Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2020r., poz. 723 ze zm.) – dalej jako ustawa zaopatrzeniowa – z normami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Powołane, zastosowane wobec odwołującej, przepisy wprowadzono na mocy art. 1 ustawy nowelizującej z 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. 2016r., poz. 2270), zwanej dalej ustawą zmieniającą i jest to już druga regulacja powodująca obniżenie emerytur, a teraz także rent inwalidzkich osobom, które pełniły „służbę w organach bezpieczeństwa PRL”. Obecnie pojęcie to zastąpiono pojęciem „służby na rzecz państwa totalitarnego”, art. 15c wskazuje bowiem, że w przypadku osoby, która pełniła „służbę na rzecz totalitarnego państwa” i która pozostawała w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r., emerytura wynosi: 0% podstawy wymiaru – za każdy rok tej służby, a poza tym, emerytura nie podwyższa się zgodnie z treścią art. 15 ust. 2 i 3 ustawy nowelizowanej, jeżeli okoliczności uzasadniające podwyższenie wystąpiły w związku z pełnieniem służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b. Jednocześnie ustawodawca wprowadził ograniczenie, zgodnie z którym wysokość emerytury ustalonej zgodnie z art. 15c ust. 1 i 2 nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłaconej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Należy wspomnieć, że w rozwiązaniach, poprzedzających ustawę nowelizującą z 16 grudnia 2016 r., przyjętych wcześniej w ustawie z dnia 23 stycznia 2009 r. (Dz. U. z 2009 r., Nr 24, poz. 245) obniżono po raz pierwszy wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury za każdy rok służby w organach bezpieczeństwa państwa do 1990 r. z 2,6% do 0,7%. Zarówno Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 20 stycznia 2010 r. (Kp 6/09), jak i Europejski Trybunał Praw Człowieka w decyzji z dnia 14 maja 2013 r. (15189/10, Lex nr 1324219) uznały wówczas, że nowe rozwiązania nie nałożyły na tę grupę emerytów nadmiernego obciążenia i dotyczyły jedynie praw nabytych niesłusznie, a więc nie można skutecznie kwestionować ich konstytucyjności. W przywołanym orzeczeniu Trybunał Praw Człowieka podkreślił również, że rozpatrywał już sprawy, w których pojawiał się problem uprzywilejowanej pozycji w sferze praw emerytalnych członków elity komunistycznej i policji politycznej w krajach postkomunistycznych oraz potwierdził prawo ustawodawcy chcącego wyeliminować niesprawiedliwe lub nadmierne świadczenia z ubezpieczeń społecznych, dążącego do likwidacji przywilejów byłych funkcjonariuszy reżimów totalitarnych do tego rodzaju działań. Równocześnie Trybunał zwrócił uwagę, że podjęte środki nie mogą być nieproporcjonalne. Rozważania, jakie zostały poczynione przez Trybunał Konstytucyjny oraz Europejski Trybunał Praw Człowieka na gruncie poprzedniej „ustawy dekomunizacyjnej”, będą pomocne także i przy ocenie niniejszej sprawy, właśnie z uwzględnieniem faktu, że mamy do czynienia z kolejnym swoistym rozliczaniem się z osobami arbitralnie uznanymi za służące państwu totalitarnemu.

Organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję w oparciu o przepisy wprowadzone na mocy wspomnianego art. 1 ustawy zmieniającej. Należy zwrócić uwagę, że tym samym drugi raz zdecydowano się obniżyć emerytury osobom, które pełniły służbę na rzecz państwa totalitarnego, bowiem w ustawie z dnia 23 stycznia 2009 r. (Dz. U. z 2009, Nr 24, poz. 145) obniżono po raz pierwszy wskaźnik wysokości podstawy wymiaru emerytury za każdy rok służby w organach bezpieczeństwa państwa do 1990 r. z 2,6% do 0,7%. W aktualnie zaś zmienionych regulacjach przepis art. 15c ustawy zaopatrzeniowej stanowi, że emerytura osoby pozostającej w służbie przed dniem 2 stycznia 1999 r. wynosi: 0% podstawy wymiaru - za każdy rok tej służby a przy tym, a jej wysokości nie podwyższa się zgodnie z art. 15 ust. 2 i 3 ustawy nowelizowanej, jeżeli okoliczności uzasadniające podwyższenie wystąpiły w związku z pełnieniem służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b. Wysokość zaś emerytury ustalonej zgodnie z art. 15c ust. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej nie może być wyższa niż miesięczna kwota przeciętnej emerytury wypłaconej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W uzasadnieniu do projektu tej ustawy wskazano, że ma ona na celu wprowadzenie rozwiązań zapewniających w pełniejszym zakresie zniesienie przywilejów emerytalnych związanych z pracą w aparacie bezpieczeństwa PRL przez ustalenie na nowo świadczeń emerytalnych i rentowych osobom pełniącym służbę na rzecz totalitarnego państwa w okresie od 22 lipca 1944 r. do 31 lipca 1990 r. Stwierdzono również, że emerytury i renty osób pełniących służbę ustalono na znacznie korzystniejszych zasadach wynikających z ustawy zaopatrzeniowej, w stosunku do

osób pobierających te świadczenia na podstawie ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Zdaniem Sądu Okręgowego, ustawa zaopatrzeniowa, jak też wydane na jej podstawie decyzje, zasadnie budzą wątpliwości odnośnie ich zgodności z zasadą godności jednostki, zasadą rządów prawa, zasadą równości, czy zasadą proporcjonalności, z uwagi na ich wydanie po niemal 27 latach od transformacji ustrojowej oraz z zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości. Ustawa zaopatrzeniowa wprowadza w art. 13b oraz art. 15c i art. 22a odpowiedzialność zbiorową i swoim zakresem podmiotowym obejmuje, bez wyjątków, wszystkich byłych funkcjonariuszy organów bezpieczeństwa państwa, niezależnie od ich postawy patriotycznej, etycznej i moralnej, rodzaju wykonywanych czynności, czy zajmowanego stanowiska. Tego rodzaju regulacje zaprzeczają istocie zasady rządów prawa. Zasada ta oznacza obowiązek władz publicznych traktowania osób w sposób adekwatny i proporcjonalny do ich postawy, zasług i przewinień. Niedopuszczalne zatem jest zastosowanie jakichkolwiek represji w stosunku do osób tylko za to, że pracowały lub służyły w okresie poprzedzającym zmianę ustroju państwa polskiego. Nawet uznanie, że niektóre instytucje funkcjonujące przed tą zmianą działały w sposób budzący dziś poważne wątpliwości prawne i moralne, nie uprawnia prawodawcy do stwierdzenia, że wszystkie osoby tam zatrudnione były przestępcami. W tym też kontekście, zdaniem Sądu, działania ustawodawcy polegające na arbitralnym obniżeniu wysokości emerytury ubezpieczonej trudno jest uzasadnić dążeniem do jakiegokolwiek słusznego celu leżącego w interesie publicznym. Zastosowanie nowego wskaźnika emerytury i renty miało charakter automatyczny, bez uwzględnienia faktycznie wykonywanych obowiązków, jak również pełnionej funkcji przez odwołującą. Ustawa zmieniająca w gruncie rzeczy zadziałała bez rozróżnienia pomiędzy funkcjonariuszami, którzy w rzeczywistości dopuścili się czynów przestępczych oraz tymi, którzy jedynie należeli do personelu technicznego.

Ponadto nie należy pomijać faktu, że zgodnie z art. 10 ust. 1 i 2 ustawy zaopatrzeniowej prawo do emerytury policyjnej nie przysługuje funkcjonariuszowi skazanemu prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego, popełnione w związku z wykonywaniem czynności służbowych i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, albo za przestępstwo określone w art. 258 kodeksu karnego lub wobec którego orzeczono prawomocnie środek karny pozbawienia praw publicznych za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, które zostało popełnione przed zwolnieniem ze służby. Jednakże w takim przypadku prawomocnie skazanemu przestępcy przysługuje świadczenie na ogólnych zasadach obowiązujących w powszechnym systemie emerytalnym. Przytoczony wyżej przepis wskazuje, że ustawa zmieniająca wprowadziła pozasądową zbiorową odpowiedzialność za nieokreślony czyn z naruszeniem prawa jednostki do sądu i sprawiedliwego procesu. Obniżono określonym podmiotom emerytury i renty w sposób bardziej niekorzystny, niż jest to obecnie dopuszczalne nawet wobec funkcjonariuszy prawomocnie skazanych przez sąd za popełnione przestępstwa. Ci ostatni funkcjonariusze mogą zostać pozbawieni świadczeń emerytalnych przysługujących funkcjonariuszom służb mundurowych przez obniżenie ich do poziomu przysługującego w ramach powszechnego systemu emerytalnego.

W przedmiotowej sprawie Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji wydał zaskarżoną decyzję jedynie na podstawie informacji o przebiegu służby odwołującej sporządzonej przez Instytut Pamięci Narodowej 27 kwietnia 2017 r. Ten dokument stanowił podstawę obniżenia emerytury policyjnej i renty inwalidzkiej, wymaga jednak podkreślenia, że wskazuje on jedynie, iż odwołująca pełniła służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której jest mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej, w okresie od 5 grudnia 1975 r. do 7 lutego 1990 r. Treść dokumentu nie precyzuje natomiast na jakiej dokładnie podstawie służba odwołującej została zakwalifikowana jako służba na rzecz państwa totalitarnego. W tym kontekście na uwagę zasługuje pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 9 grudnia 2011 r., sygn. akt II UZP 10/11, który Sąd Okręgowy w całości podziela – zgodnie z którym sąd ubezpieczeń społecznych, rozpoznający sprawę w wyniku wniesienia odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. w sprawie ponownego ustalenia (obniżenia) wysokości emerytury policyjnej byłego funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa, nie jest związany treścią informacji o przebiegu służby w organach bezpieczeństwa państwa, przedstawionej przez Instytut Pamięci Narodowej zarówno co do faktów (ustalonego w tym zaświadczeniu przebiegu służby), jak i co do kwalifikacji prawnej tych faktów (zakwalifikowania określonego okresu służby jako służby w

organach bezpieczeństwa państwa). Z tego wynika, że ustalenia faktyczne i interpretacje prawne Instytutu Pamięci Narodowej nie mogą wiązać również sądu rozpoznającego przedmiotową sprawę.

W aktualnym stanie prawnym Sąd Najwyższy również wyraził swój pogląd. W sprawie o sygn. akt III UZP 1/20 podjął w składzie 7-osobowym uchwałę z dnia 16 września 2020 r., w której stwierdził, że kryterium „służby na rzecz totalitarnego państwa” określone w art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej powinno być oceniane na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka. Wprawdzie powołana uchwała zapadła w sprawie jednostkowej, ale pogląd prawny, jaki wyraził w niej Sąd Najwyższy, Sąd Okręgowy podziela. To z kolei oznacza, że w analizowanym przypadku stwierdzenie o pełnieniu przez R. R. służby na rzecz totalitarnego państwa w okresie od 5 grudnia 1975 r. do 7 lutego 1990 r. nie może być dokonane wyłącznie na podstawie informacji Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (kryterium formalnej przynależności do służb), lecz na podstawie wszystkich okoliczności sprawy, w tym także na podstawie indywidualnych czynów i ich weryfikacji pod kątem naruszenia podstawowych praw i wolności człowieka służących reżimowi komunistycznemu (art. 13b ust. 1 w związku z art. 13a ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994r.). W tym kontekście Sąd Najwyższy w motywach powołanej uchwały zwrócił również uwagę, że pozbawienie sądu ubezpieczeń społecznych prawa do przeprowadzenia interpretacji przepisu art. 13b ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej naruszałoby wprost art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Sąd Najwyższy uznał, że rolą sądu powszechnego jest w szczególności ustalenie długości okresu i miejsca pełnienia służby oraz stanowiska i stopnia służbowego odwołującego. Przy tym istotne jest ustalenie indywidualnych czynów konkretnej osoby pod kątem zweryfikowania, czy naruszały one podstawowe prawa i wolności człowieka.

Uwzględniając powołane wyżej poglądy, Sąd Okręgowy przeprowadził w przedmiotowej sprawie postępowanie dowodowe, w wyniku którego ustalił, że w przypadku R. R. nie zachodziły okoliczności pozwalające na zakwalifikowanie jej służby w okresie od 5 grudnia 1975 r. do 7 lutego 1990 r. jako służby na rzecz państwa totalitarnego. Zebrany w sprawie materiał dowodowy, zdaniem Sądu, nie daje podstaw do stanowczego i jednoznacznego ustalenia, że odwołująca swoimi działaniami w jakikolwiek sposób naruszyła prawa człowieka podczas służby na rzecz państwa totalitarnego, bądź też popełniła jakiegokolwiek przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego czy prywatnego.

Sąd zwrócił przy tym uwagę, że zgodnie z art. 13b ust. 1 pkt 5 lit. d tiret 6 ustawy zaopatrzeniowej – co prawdopodobnie stanowiło podstawę negatywnej kwalifikacji spornego okresu służby ubezpieczonej przez IPN, czego jednak, jak wskazano wyżej, nie sprecyzowano – za służbę na rzecz totalitarnego państwa uznaje się służbę od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. m. in. w służbach i jednostkach organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, i ich poprzedniczek, oraz ich odpowiednikach terenowych wykonujące czynności operacyjno-techniczne niezbędne w działalności Służby Bezpieczeństwa, w tym w Biurze W. Z załączonych do akt sprawy dowodów w postaci dokumentacji z przebiegu służby ubezpieczonej wynika, że w spornym okresie, przypadającym na lata 1975-1990, posiadała status funkcjonariusza MO zatrudnionego w Biurze W w Wydziale (...), a zadania służbowe wykonywała w Wydziale (...), a od czerwca 1989 r. – w Biurze Paszportowym. Nie wynika z nich natomiast, by odwołująca realizowała jakiegokolwiek czynności operacyjne, w tym terenowe czy z osobowymi źródłami informacji. Sąd Okręgowy przesłuchał odwołującą i uznał za wiarygodne jej zeznania w zakresie, w jakim wskazała, że w okresie zatrudnienia w Milicji Obywatelskiej nie uczestniczyła w żadnych działaniach operacyjnych, a jej praca była ściśle związana z dokonywaniem tłumaczeń tekstów z języka angielskiego (rzadziej z j. rosyjskiego i j. niemieckiego), których nie pozyskiwała samodzielnie. Zeznania odwołującej znajdowały przy tym odzwierciedlenie w treści załączonych do wspomnianej wyżej dokumentacji opiniach służbowych i wnioskach personalnych, w których wskazywano na dobrą znajomość języka angielskiego oraz sumienność w wykonywaniu obowiązków służbowych. Powyższe w ocenie Sądu nie pozwala uznać odwołującą za pracownika operacyjnego. Jednocześnie brak było jakichkolwiek informacji co do tego, czy praca odwołującej mogła być utożsamiana jako wchodząca w zakres czynności bezpośrednio związanych z wymienionymi wyżej aspektami działalności Służby Bezpieczeństwa, w szczególności, iż ustawodawca zaniechał sprecyzowania w tym punkcie jakiego rodzaju działalność w tym zakresie należy kwalifikować jako służbę na rzecz państwa totalitarnego. W ocenie Sądu wątpliwe jest natomiast, by za taką służbę uznawać pełnienie przez odwołującą

obowiązków tłumacza, trudno bowiem wykazać – także na tle zebranych w sprawie dowodów – by odwołująca swoim działaniem miała przyczynić się do represji ludności cywilnej, zwalczania środowisk opozycyjnych bądź innych działań, których historyczna ocena do dziś budzi wątpliwości. W pozostałym zakresie dokumenty zawierają jedynie informacje o co do zasady pozytywnej ocenie pracy odwołującej. Wynika z nich, że ubezpieczona prezentowała cechy osoby poprawnie wykonującej swoje obowiązki. Informacje te nie pozwalały jednak na ocenę przebiegu służby ubezpieczonej z perspektywy zaangażowania w służbie na rzecz państwa totalitarnego, nawet w ujęciu cytowanego wyżej przepisu.

Nie można przy tym również pominąć faktu, że odwołująca kontynuowała zatrudnienie w strukturach Policji w państwie demokratycznym po 31 lipca 1990 r. Pozwala to na stwierdzenie, że dotychczasowa służba odwołującej w strukturach MO nie stanowiła przeszkody jej dalszego zatrudnienia w organach policyjnych. Okoliczność ta nie pozostaje bez znaczenia z perspektywy powszechnie znanej okoliczności związanej z weryfikacją funkcjonariuszy służb mundurowych na przełomie lat 1990. Również i ta okoliczność zdaniem Sądu przemawia za brakiem podstaw do przypisania odwołującej się działań polegających na naruszaniu podstawowych praw i wolności człowieka, służących reżimowi komunistycznemu w okresie przed 1990 r.

Jednocześnie wskazać należy, że zgodnie z zasadą kontrydiktoryjności obowiązującą w procesie cywilnym, to na stronach postępowania ciąży obowiązek udowodnienia swoich twierdzeń poprzez prezentowanie materiału dowodowego na ich poparcie. W myśl art. 232 k.p.c. to strony są obowiązane wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Zasada kontrydiktoryjności i dowodzenia swoich twierdzeń obowiązuje również w odrębnym postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008r., I UK 151/08). Zaskarżenie decyzji organu emerytalnego nie powoduje zmiany w rozkładzie ciężaru dowodu. Natomiast w sytuacji, gdy zmiana decyzji organu rentowego następuje niejako z inicjatywy organu, to na organie spoczywa powinność udowodnienia faktów, z których wywodzi skutki prawne w postaci zmiany decyzji. Tymczasem w przedmiotowej sprawie organ rentowy nie wykazał się inicjatywą dowodową i nie zakwestionował argumentów przedstawionych przez stronę odwołującą, a dotyczących zadań wykonywanych w latach 1975-1990. Swoje stanowisko w zakresie oceny przebiegu służby odwołującej oparł wyłącznie na informacji Instytutu Pamięci Narodowej, nie czyniąc zadość obowiązkowi dowodzenia, o którym była mowa. Jednocześnie w ocenie Sądu w świetle wspomnianych wyżej rozważań prawnych i poglądów orzecznictwa nie sposób przyjąć, że do zastosowania ustawy wystarczający jest sam fakt pozostawiania przez odwołującą na etacie danej jednostki, jak również potwierdzenie prawidłowości informacji o przebiegu służby w świetle ww. ustawy przez Instytut Pamięci Narodowej.

Podkreślić przy tym należy, że świadczenie emerytalne odwołującej zostało już uprzednio obniżone na podstawie ustawy nowelizującej ustawę zaopatrzeniową z 2009 r. W tym stanie rzeczy Sąd uznał obniżenie w skarżonej decyzji z 6 czerwca 2017 r. emerytury R. R. za ponowną sankcję, naruszającą zasadę *ne bis in idem*. Pierwsza zmiana obniżająca ich świadczenia emerytalne w związku ze służbą w tych jednostkach wprowadzona została w 2009 r. i skutecznie zaimplementowała zasadę sankcjonowanej odpowiedzialności za tę służbę, zabierając tym funkcjonariuszom uprzywilejowany przelicznik 2,6% za rok służby i wprowadzając w jego miejsce przelicznik 0,7%. R. R. została zatem skutecznie na podstawie prawa ubezpieczeń społecznych poddana negatywnej ocenie, za swoją służbę w jednostkach organów bezpieczeństwa PRL. Sąd Najwyższy w uchwale z 16 września 2020 r. podkreślił, że obecna, powtórna ingerencja nie niesie ze sobą żadnych nowych argumentów, bo za taki nie można uznać faktu, że poprzednia regulacja nie była pełna (zob. uzasadnienie projektu do ustawy nowelizującej). Nie odkryto nowych aspektów działań funkcjonariusza, czy też wręcz nie zastosowano metody indywidualnej oceny służby. (por. Uchwała SN z 16.09.2020 r., III UZP 1/20, OSNP 2021, nr 3, poz. 28.).

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy zważył, że w przypadku odwołującej przepisy ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2016 r. nie mogły mieć zastosowania. W ocenie Sądu, biorąc pod uwagę, że w toku procesu nie ujawniono żadnych dowodów przestępczej czy bezprawnej działalności R. R., zarzut współudziału w bezprawiu w okresie pełnienia służby w latach 1975-1990, bez badania indywidualnej winy i popełnionych czynów, uzasadnia naruszenie zasady godności wobec odwołującej. Stwierdzając zatem brak podstaw do zastosowania art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy

zaopatrzeniowej, na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zobowiązał Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w W. do przeliczenia emerytury R. R. poczynając od dnia 1 października 2017 roku z pominięciem art. 15c w zw. z art. 32 ust. 1 pkt. 1 Ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016 r. poz. 708 z późn. zm.) w brzmieniu nadanym w ustawie z dnia 16 grudnia 2016 roku o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Służby Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz. U. z dnia 30 grudnia 2016 roku), orzekając zgodnie z sentencją wyroku.

O kosztach zastępstwa procesowego Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., zasądzając od organu rentowego na rzecz odwołującej kwotę 180 zł, której wysokość została ustalona na podstawie § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015r. poz. 1800).

SSO Renata Gąsior